

Улашківці Чортківського району з травертиною скелею пов'язаний цілий комплекс культових споруд; до скелі примуровано храм, який згадується в літературі як монастир – від нього залишилися тільки стіни. При розкритті руїн кафедрального Успенського собору княжого Галича в селі Крилос, зведеного у середині XII ст. дослідниками було знайдено декілька блоків з травертину на яких збереглися залишки фрескового малювання, що використовувався, очевидно, при зведенні склепінь собору. Травертинові блоки можна спостерігати і у склепінні костелу того ж XII ст. в урочищі Червоному, поблизу с. Нирків Тернопільської обл.

Оскільки травертини є широко розповсюдженні у світі, кількість сакральних споруд, в яких дані породи використані у зведенні чи оздобленні, є значною. Деякі добре виконані рельєфи з травертинів (X–IX ст. до н.е.) Туреччини можна побачити в музеї Анкари. У грецькому місті Пестум травертин широко використовується в будівництві храмів. Серед них найстаріший, відомий як Базилика Гери, був побудований в середині VII-го ст. до н.е та храм Нептуна, що вважається одним з найкращих з усіх грецьких. Римляни першими використовували травертин у великих масштабах: храм Юнони і храм Януса, нижній ярус Пантеону та багато інших споруд. Травертини були використані в багатьох середньовічних церквах: у Південній Бельгії (церква XII ст. абатства Орваль), у Німеччині в XI ст., широко у Франції і в середньовічних церквах колишньої Югославії. Його використання тривало і в Італії, зокрема в будівництві Собору Орвієто XIII ст. і у колонадах та воротах базилики Святого Петра.

Перераховані вище об'єкти складають лише незначну частину з усіх існуючих на теренах України та у світі. У деяких регіонах використання цього кам'яного матеріалу припинилось, але у багатьох місцях він і досі є доступним для будівництва та оздоблення.

*Науковий керівник: Шеремета О.М.,
канд. істор. наук, доцент*

УДК 008:719:316.722 (043.2)

Вовк Ю.М.

Національний авіаційний університет, Київ

УРБЕКОЛОГІЯ: ВПЛИВ НА РУЙНУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

До найхарактерніших рис розвитку людської цивілізації належить урбанізація, що проявляється в зростанні населення міст й у відповідному зменшенні чисельності сільського населення. В Україні міське населення становить 68 %. Понад третина (33,7 %) усіх міських жителів України

зосереджена в чотирьох областях: Донецькій, Луганській, Дніпропетровській і Запорізькій. Частка мешканців Києва в міському населенні України – 7,8 %.

Серед нерухомих об'єктів культурної спадщини, що піддаються прояву факторів екологічного ризику, виділяються, перш за все, пам'ятники історії і культури, що знаходяться під охороною закону. Стан пам'яток культури, що перебувають на державній охороні, характеризується експертами, як незадовільний.

Факторами руйнування пам'яток археології є протікання природних і антропогенних процесів. На природні фактори ризику пам'ятників історії і культури припадає близько половини всіх втрат об'єктів культурної спадщини. Не завжди тільки людина знищує сліди минулого, не меншу роль відіграє тут природа.

Вплив на пам'ятки культури мають також і антропогенні фактори – такі, як будівельні, меліоративні роботи та інші господарські роботи, розвиток туристичних екскурсій, погіршення екологічної обстановки.

Наслідки забруднення повітряного басейну особливо гостро проявлялися в погіршенні стану конструкційних матеріалів та історичних паркових ансамблів.

Специфічною для обмеженого ряду регіонів країни залишається радіоактивне забруднення середовища в результаті аварії на Чорнобильській АЕС. Особливо актуальна ця проблема для областей, де на радіоактивно забрудненій території виявилися багато пам'яток культурної спадщини.

Транспортна і виробнича вібрація згубно впливає на окремі видатні пам'ятники і цілі їх комплекси в містах, які на сьогодні є дуже великими у плані населення, яке прагне мати роботу, автомобіль тощо.

Гострою проблемою залишається підтоплення території, особливо в зонах створення водосховищ і каналів.

За наявними відомостями, зазначена проблема все гостріше проявляється у великих містах, в тому числі, поза зонами впливу водосховищ. Настільки широко поширені в містах витоку води з систем водопостачання, тепlopостачання, артезіанських свердловин, особливо за відсутності дренажу, неминуче призводять до перезволоження фундаментів і стін історичних будівель, зміни структури ґрунтів, вилуговування вапняного розчину з кладки фундаментів тощо.

Нерідко підтоплення території накладається на ареали прояви атмосферного забруднення, вібрації та інших факторів екологічного ризику, що підсилює їх шкідливий вплив для всіх реципієнтів, включаючи нерухомі об'єкти культурної спадщини. Широко і практично повсюдно в країні виявлялися такі відносно нові чинники екологічного ризику, як екологічно нерегламентована забудова, безконтрольне нарощування культурного шару і візуальне забруднення цінних історичних ландшафтів.

Процес втрати пам'ятників історії й культури під впливом екологічних чинників триває практично повсюдно.

Під впливом природних і антропогенних факторів екологічного ризику знаходиться дуже значна частина культурної спадщини регіонів і країни в цілому.

Перелік факторів екологічного ризику об'єктам спадщини постійно розширюється; поряд з кількісно переважаючими традиційними природними та антропогенними факторами ризику (підтоплення території, забруднення повітряного басейну, вібрація і т. д.), все активніше проявляється вплив нових факторів, таких як візуальне забруднення (спотворення) історичних ландшафтів, екологічно нерегламентована приватизація та ін.

*Науковий керівник: Шеремета О.М.,
канд. істор. наук, доцент*

УДК 81'282 (043.2)

Крот І.О.

*Національний університет
«Львівська Політехніка», Львів*

КОНТРАСТИВНИЙ АНАЛІЗ ГАЛИЦЬКОГО ДІАЛЕКТУ В МЕЖАХ ЙОГО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Метою дослідження є оцінити діахронний розвиток галицького діалекту; виділити діалектизми, які набули поширення поза межами свого територіального ареалу; визначити рівень вжитку галицького діалекту на питомій території.

Очевидно, що українська літературна мова не є статичною. Вона змінюється внаслідок політичної ситуації, матеріальної і духовної культури, історично-культурних традицій. Діалекти утворюються завдяки цим деформаціям. Науковець Ф.Т. Жилко пропонує таке визначення діалекту: «Діалект – різновид мови, що вживається як засіб порозуміння особами, пов'язаними між собою територією, фаховою або соціальною спільністю».

Так званий «галицький діалект» охоплює Львівську, Тернопільську та Івано-Франківську області. Він є своєрідною частиною південно-західного наріччя, яке також поширюється на терени інших областей.

Для детальнішого аналізу ареалу поширення галицького діалекту ми створили вибірку із 50 слів і провели опитування, де перевіряли, чи жителі Галичини та інших областей знають значення конкретних слів.

Вибірку за походженням умовно можна поділити на:

- слова-запозичення з польської мови (наприклад, дриглі, захцянка, кобіта, коліжанка, філіжанка);
- слова-запозичення з німецької мови (наприклад, шпацирувати).